

Yttrande över "Betänkande angående den kvinnliga sjukvårdspersonalens utbil...

Allmänna Svenska
Läkarföreningen

46 A x Br. 1917 Läkarföreningen

National Library
of Sweden

Heed.
 Ållm.
 Sällsk.
 Sv.
 (1917)

Till Konungen!

Genom skrivelse av den 26/1 1917 har E. Kungl. Maj:t velat bereda Allmänna Svenska Läkarföreningen tillfälle att yttra sig över »Betänkande angående den kvinnliga sjukvårdspersonalens utbildning och arbetsförhållanden», avgivet den 22 december 1916 av inom Kungl. Civildepartementet tillkallade sakkunnige. Med anledning härav få Allmänna Svenska Läkarföreningens Fullmäktige i underdånighet anföra följande.

Av de sakkunniges utredning framgår, att sköterskeutbildningen i vårt land visserligen är mycket växlande till omfattning och beskaffenhet, men att den i stort sett dock fyller rimliga anspråk, även om en del sköterskeskolor ännu meddela en utbildning, som icke kan betecknas såsom tillfredsställande. På grund härav, anse de sakkunnige mera ingripande åtgärder från statens sida i syfte att reglera sköterskeutbildningen icke vara av nöden utan anse det bättre, att hädanefter såsom hitintills de enskilda sköterskeskolorna få i inbördes tävlan anordna undervisningen på det sätt, dem bäst synes. De avvisa därför tanken att, i likhet med vad som i flera andra länder ägt rum, införa en statsexamen, efter vilkens bestående sköterskeeleven skulle bliva »legitimerad» sköterska. Då staten emellertid nu föreslås skola stödja sköterskekåren i landet genom att giva utbildade sköterskor statsbidrag till pension och tillerkänna dem rätt att bära vissa genom lag skyddade utmärkelseecken, bör staten naturligtvis i sitt eget intresse tillse, att undermåligt eller alls ej utbildade sköterskor icke erhålla sådant stöd. Det blir därför nödvändigt för staten att i detta

1917.

syfte utöva kontroll över sköterskeutbildningen i så måtto, att den fastställer vissa fordringar på den utbildning, som kan anses skapa för samhället nyttiga sköterskor och som därför bör berättiga till erhållandet av statens stöd. Sådana fordringar måste naturligtvis bli minimifordringar. De sakkunnige sätta dem till 1 års praktisk och teoretisk utbildning. I överensstämmelse med sitt förslag, att sköterskeutbildningen skall överlämnas till de enskilda sköterskeskolorna föreslå de sakkunnige, att kontrollen skall utövas på så sätt, att staten skall pröva och godkänna skolan, icke den enskilda sköterskan. Då de sakkunnige emellertid icke anse en 1-årig utbildning tillräcklig för sköterskor i allmänhet, föreslå de, att staten skall godkänna 2 klasser av sköterskeskolor, dels den nyssnämnda 1-åriga, dels en högre 2-årig. Sköterskor, som utgått ur den lägre skolan, skulle kallas »undersköterskor» och sköterskor, som utgått ur den högre, »sköterskor». De bägge klasserna skulle i yttre avseende skiljas från varandra genom olika utmärkelsetecken.

På grund av den förebragta utredningen om sköterskeutbildningen i vårt land finna Fullmäktige i överensstämmelse med de sakkunnige, att staten saknar anledning att i dess helhet reglera sköterskeutbildningen, vilken torde kunna såsom hittills överlämnas åt de enskilda sköterskeskolorna och det privata initiativet. Fullmäktige dela likaledes de sakkunniges mening, att den nödiga kontrollen över sköterskeutbildningen vida bättre åstadkommes genom att kontrollera sköterskeskolorna än genom att införa någon form av individuell prövning, och finna därför förslaget om av staten godkända skolor i och för sig lyckligt. Däremot finna Fullmäktige förslaget, att staten skall godkänna flere klasser av sköterskeskolor varken lyckligt eller konsekvent. Statens kontroll har till syfte att från statsunderstöd utesluta undermåligt utbildade sköterskor; ur denna synpunkt saknas således anledning att fastställa annan gräns än den nyss omtalade minimigränsen. Alla skolor, vars utbildning ligger över dessa fordringar, tillerkännas naturligtvis ävenledes statsunderstöd. Skulle åter vissa bland dessa skolor, nämligen de med 2-årskurs, utmärkas genom ett särskilt godkännande, bleve detta sannolikt i praktiken liktydigt med att denna utbildning av staten utpekades såsom normen för en högre sköterskeutbildning, något som de sakkunnige säkerligen icke avsett. Detta bleve dessutom ett avvikande från principen, att staten, sedan den satt sina minimifordringar, skall överlämna sköterskeutbildningen åt de enskilda skolorna. Följden av ett sådant förfarande skulle slutligen lätt bliva, att skolor med t. ex. treårig kurs gjorde anspråk på att godkännas såsom en högsta klass, vilkens sköterskor skulle kal-

Kungl. biblioteket

0 0000 000022310

las t. ex. »översköterskor». Ett sådant uppdelande av sköterskorna i olika kast torde icke medföra någon nytta, men väl kunna ge upphov till avund och osund konkurrens. Enligt Fullmäktiges mening skall statens godkännande av en sköterskeskola således icke innebära, att denna förklaras meddela en för sköterskor i vilken sköterskebefattning som helst tillräcklig utbildning, utan endast att dess utbildning fyller de minimikrav, staten ställt upp för erhållandet av pensionsbidrag.

Omfattningen av den utbildning, som efter denna princip skulle berättiga till godkännande, beror naturligtvis på de krav på sköterskeutbildningen, som kunna anses behövliga, och då dessa växla rätt avsevärt för olika sköterskebefattningar, är en undersökning av frågan ur denna synpunkt nödvändig.

I överensstämmelse med de sakkunnige kan man i detta avseende indela sköterskorna i stort sett i tre grupper: vid sjukvårdsanstalter anställda, för den allmänna sjukvården i lands- och stadsdistrikt anställda och för den privata familjevården avsedda sköterskor (i det följande för korthetens skull kallade anstaltssköterskor, distriktssköterskor och privatsköterskor).

Anstaltssköterskorna bilda utan tvivel ur denna synpunkt den mest heterogena gruppen. Redan anstalterna äro varandra i hög grad olika, t. ex. lasarett, specialsjukhus, sjukstuga, fattigvårdsinrättning m. fl.; sköterskebefattningarne likaså, avdelnings- och operationssköterskor, platser med och utan utbildning av elever o. s. v. Alla anstaltssköterskor behöva en god utbildning i allmän sjukvård; en stor del av dem därjämte specialutbildning, men kraven på denna växla mycket allt efter anstaltens karaktär, och den plats å anstalten, sköterskan skall inneha. Härtill kommer att anstaltssköterskorna arbeta direkt under läkarens omedelbara ledning, till följd varav kraven på hennes utbildning i mycket beror av läkarens sätt att anordna samarbetet mellan sig och sköterskan. En del läkare torde föredraga, att själva giva sina sköterskor den specialutbildning, den avsedda platsen kan kräva, andra att taga sköterskor med en mera allsidig utbildning. Valet måste lämnas åt den läkare, som förestår anstalten och som omedelbart leder sköterskans arbete. Ur samhällets synpunkt finnes be-
träffande anstaltssköterskorna knappt skäl att begära garantier utöver dem, som gälla den allmänna kompetensen. — Distriktssköterskorna åter utgöra säkerligen i detta avseende den mest homogena gruppen. De torde såsom regel ha den mest maktpåliggande uppgiften av alla sköterskor. De måste be-
fatta sig med alla slag av sjukdomar och de arbeta under yttre förhållanden, där ofta okunnighet och fördomar och ännu of-

tare fattigdom i hög grad försvåra allt sjuk- och hälsovårdsarbete. De kunna det oaktat icke påräkna läkarens omedelbara ledning och stöd i samma grad som anstaltssköterskorna. Å ena sidan är det således nödvändigt, att distriktssköterskorna på egen hand kunna reda upp en mängd svårigheter, som på en anstalt tillkomma läkaren. Å andra sidan är det lika nödvändigt, att de känna sin begränsning och icke söka träda i läkarens ställe. Det är därför särdeles stora krav, som samhället måste ställa på denna grupp av sköterskor. De måste ha erhållit en god utbildning i allmän sjukvård och därefter en för deras uppgift särskilt avsedd specialutbildning. — Privatsköterskorna slutligen torde ur nu ifrågakommande synpunkt utgöra en grupp, som står emellan de bägge föregående. De måste vara redo att befatta sig med alla slags sjukdomar liksom distriktssköterskorna, men de arbeta i allmänhet under avsevärt gynnsammare sociala förhållanden och i regel under läkarens omedelbara ledning liksom anstaltssköterskorna. Därtill kommer, att arbetet torde åtminstone i viss grad kunna bland dem fördelas med hänsyn till den enskilda sköterskans personliga duglighet och utbildning, ifall sköterskebyråerna, såsom Fullmäktige nedan föreslår, ombildades till offentliga institutioner, som direkt ledde privatsköterskornas arbete. En god utbildning i allmän sjukvård behöva otvivelaktigt alla privatsköterskor. Även om man icke kan påstå, att samhället har lika stora skäl att för dem som för distriktssköterskorna fordra, att alla därefter ha även en specialutbildning, kan dock detta krav betecknas såsom i hög grad önskvärd.

Av det ovan sagda framgår således i huvudsak följande. Alla nu avhandlade sjuksköterskor behöva en god utbildning i allmän sjukvård. Denna är den nödvändiga förutsättningen för all sköterskeverksamhet och den är av grundläggande betydelse för all vidare utbildning. Ett stort flertal behöva därtöver en specialutbildning. Kraven på den förstnämnda utbildningen torde för alla sköterskor vara i stort sett desamma. Icke så däremot kraven på den senare. Av dessa nu nämnda förhållanden synas Fullmäktige principen för statens godkännande naturligt framgå. *Den grundläggande utbildningen i allmän sjukvård, som är likartad, nödvändig för alla och tillräcklig för en del, bör utgöra normen för statens godkännande av en sköterskeskola. För de befattningar, som därtöver kräva en viss specialutbildning, skall detta garanteras genom särskilt fastställda kompetensvillkor för dessa befattningars innehållande, på samma sätt som redan är fallet inom läkaryr-*

ket, där för flertalet befattningar kräves en särskild utbildning utöver den examen, som berättigar till legitimation.

Om till grund för sköterskeutbildningen lades denna princip, en bottenkola med utbildning i allmän sjukvård och fortsättningsskolor av olika slag och omfattning, en princip, som av de sakkunnige i ett sammanhang uttryckligen anbefalles, men f. ö. icke tillämpas, skulle enligt Fullmäktiges mening vinnas, förutom större enhetlighet, tvenne fördelar, dels skulle sköterskeutbildningen på ett naturligt sätt anknyta sig till landets olika slag av sjukvårdsinrättningar: de medelstora lasaretten utan specialavdelningar skulle vara utmärkt ägnade att meddela utbildning i allmän sjukvård; de större med specialavdelningar kunde därjämte meddela specialutbildning. Dels skulle sköterskeutbildningen, utan att man införde olika kast och utan att man hämmade de redan högt utvecklade skolor som redan finnas, läggas på en så bred bas, att möjlighet förefunnnes för kvinnor av olika bildningsgrader att förvärva en verklig utbildning och därigenom bliva godkända sjuksköterskor, något som för den stora biträdeskåren å våra sjukhus är av största vikt.

Vid bedömandet av den tid, som skall anses såsom tillräcklig för meddelandet av utbildning i allmän sjukvård, är det tydligt, att denna blir beroende av vissa lokalt växlande faktorer. Under förutsättning att sjukmaterialet är tillräckligt stort i förhållande till elevantalet, att såväl praktisk som teoretisk undervisning lämnas av därför kvalificerade personer och att huvudvikten lägges på inlärandet av den allmänna sjukvården å de medicinska och kirurgiska avdelningarna samt å operationssalarne, och icke på specialsjukvård, synes det Fullmäktige, att kravet för godkännande icke kan sättas högre än till 1 år. Det gives emellertid en form av specialsjukvård, om vilken enligt Fullmäktiges mening alla sköterskor bör hava kännedom, nämligen epidemisjukvård. Då utbildningen häruti icke torde jämte utbildning uti allmän sjukvård kunna medhinnas under denna korta tid av 1 år, anse Fullmäktige, att *såsom fordringar för statsbidrag till pensionen åt en sköterska bör bestämmas, att hon skall ha genomgått minst en 1-årig praktisk-teoretisk kurs i allmän sjukvård vid godkänd sköterskeskola och därutöver ha tjänstgjort minst 2 mån. å epidemisjukhus.* Härvid ha Fullmäktige självfallet fasthållit synpunkten, att frågan gäller, *fastställandet av minimifordringarne*, och ha på intet sätt velat förneka värdet av en längre tids utbildning i allmän sjukvård, i all synnerhet icke för de skolor, som mottaga elever med enklare förbildning.

Denna utbildning anse Fullmäktige, såsom nyss fram-

hölls, tillräcklig endast för en del anstaltssköterskor. För andra anstaltssköterskor och för alla distriktssköterskor är denna utbildning endast att betrakta såsom grundläggande, efter vilken skall följa en specialutbildning. Detta senare anse Fullmäktige helst borde gälla även privatsköterskorna, men då av utredningen synes osäkert, om så stora krav för närvarande kunna genomföras utan att kännbar brist på dylika sköterskor, skulle uppstå, ha Fullmäktige icke ansett sig kunna föreslå den bredare utbildningen såsom ett villkor för rätten att utöva privatsjukvård, utan ha måst nöja sig med att uttala önskemålet. För dem, som vilja ägna sig åt anstaltsvård och privatvård, torde de fleråriga skolor, som redan finnas inrättade i samband med flera av våra stora, med specialavdelningar försedda sjukhus, erbjuda goda och fullt tillräckliga möjligheter att erhålla en allsidig sköterskeutbildning, d. v. s. såväl den grundläggande i allmän sjukvård som den i olika former av specialsjukvård, varvid naturligtvis utbildningen i epidemisjukvård kan ingå såsom en del. För blivande distriktssköterskor åter torde i överensstämmelse med de sakkunniges förslag böra inrättas särskilda skolor eller kurser av ungefär den omfattning, de sakkunnige föreslå.

Av de sakkunniges utredning framgår, att behov redan förefinnes av även andra former av specialutbildning än de nu nämnda, även de byggande på en förutgången utbildning i allmän sjukvård. Representanter för sinnessjukvården kräva beträffande denna personals utbildning såväl en grundläggande utbildning i allmän sjukvård, som en därefter följande specialutbildning vid hospital. I en kungl. kungörelse av 1 okt. 1914 ha redan likartade krav uppställts på sköterskornas utbildning vid de tuberkulosdispensärer, som önska statsbidrag.

Fullmäktige skulle slutligen vilja föreslå, att i samband med nu avhandlade frågor upptages till utredning även den frågan, huruvida icke barnmorskornas utbildning skulle vinna på, att även de först erhöle utbildning i allmän sjukvård vid godkänd sköterskeskola och sedan å barnbördshusen finge sin specialutbildning.

Beträffande de åtgärder från samhällets sida, som kunna ifrågasättas, för att dessa nu avhandlade krav på sköterskeutbildningen skola bliva verklighet och ej blott uttalade önskemål, ställa sig de sakkunnige i huvudsak på en negativ ståndpunkt. De vilja icke privilegiera sjuksköterskeyrket genom att i lag förbjuda andra än godkända sköterskor att sköta sjuka. I detta betänkande ingå de ej heller på frågan, om staten skall ekonomiskt understödja avlönandet av viss eller vissa grupper för samhället särskilt viktiga sköterskor. Den enda garanti för, att

de föreslagna reformerna skola tillämpas i verkligheten, som de anse behöfelig, är, att staten beviljar de sköterskor, som genomgått godkända sköterskeskolor, vissa förmåner, nämligen dels den att få rättighet bära vissa emblemer, olika för ett- och två-åriga skolor, dels den att staten ger bidrag till deras pension.

Beträffande frågan om sköterskeyrkets privilegierande ha Fullmäktige visserligen icke något att invända mot principen att i lag förbjuda den att yrkesmässigt utöva sjukvård, vilken icke förskaffat sig nödiga kunskaper härför, men vilja dock i likhet med de sakkunnige icke för närvarande påyrka något sådant, då Fullmäktige förmena, att överträdelser av sådan lag bleve synnerligen svåra att beivra och dessutom tro, att målet kan nås på andra vägar, om än Fullmäktige icke känna sig övertygade, att de sakkunniges garantier skola föra till detta mål.

Beträffande den första av de sakkunniges förmåner, rätten att bära vissa emblemer, kunna Fullmäktige icke finna annat än, att denna uniformsfråga i betänkandet tillmätes en betydelse, som den i verkligheten icke torde erhålla. Att sköterskor bära en tjänstedräkt, gemensam eller såsom hittills något olika för olika skolor, är naturligt, men torde knappast vara en fråga av den betydelse, att den behöver bli föremål för särskild lagstiftning. Såsom förmån betraktad torde dessa emblemer dessutom icke kunna skattas särdeles högt, då det från andra områden torde visat sig, att efterlikningar av igenkänningstecken o. dyl. kunna göras ganska förvillande och dock icke kunna drabbas av lagens arm.

Av helt annan betydelse är den andra förmånen, statsbidraget till pensionen, så mycket mer som av de sakkunniges utredning framgår, att pensionsförhållandena bland sköterskorna äro synnerligen bedröfliga, i det att det stora flertalet varken äga pensionsrätt eller själva sörjt för sin pensionering. Vad de sakkunnige i detta avseende föreslå är dels, att sköterskor med godkänd utbildning, som äro anställda i offentlig tjänst, skulle — liksom redan nu är förhållandet — äga rätt till statsbidrag till pension, dels att dessa sköterskors arbetsgivare, d. v. s. de myndigheter, som anställa och avlöna dem, skulle i lag förpliktigas antingen att lämna visst årligt bidrag till pensionen eller ock att helt sörja för densamma. För att omhänderhava pensioneringen skulle bildas en »Sjuksköterskornas Pensionskassa», i vilken sköterskor från godkända sköterskeskolor med anställning i offentlig tjänst, vilka icke uppnått 36 år skulle äga rätt att inträda. Berättigad till erhållande av pension, men då reducerad, skulle sköterskan vara vid 47 års ålder, skyldig att avgå med pension skulle hon vara vid

55 års ålder. Pensionens storlek skulle bli 500 kr. pr år. De därför erforderliga avgifterna skulle fördelas sålunda: Arbetsgivaren betalar 50 kr. per år, oberoende av sköterskans ålder; staten och sköterskan själv betala hälften var av de härutöver erforderliga årliga avgifterna, vilka naturligtvis bli växlande allt efter sköterskans ålder. Pensionen kan ökas till högst 700 kr. genom att sköterskan ökar sina inbetalningar; för unga sköterskor underlättas detta därigenom, att arbetsgivarens bidrag för dem kommer att utgå under flera år än för de äldre. — För icke i offentlig tjänst anställda sköterskor se sig de sakkunnige icke i stånd att föreslå några förbättringar, utan måste inskränka sig till att uttala förhoppningen, att de i större utsträckning än hittills komma att själva sörja för sin pension genom att ansluta sig till den redan befintliga pensionskassan »Svenska Sjuksköterskornas Allmänna Pensionsförening».

Mot detta de sakkunniges förslag till pensionering måste Fullmäktige framställa några betydelsefulla anmärkningar. Genom förslaget i fråga komma visserligen pensionsförhållandena för anstalts- och distriktssköterskor att förbättras, men däremot icke för privatsköterskor, då dessa icke äro anställda i offentlig tjänst. Förutom att detta i och för sig är orättvist, innebär det en fara för, att dugliga sköterskor avhållas från att beträda privatsköterskornas bana, något som vore så mycket mer att beklaga, som av de sakkunniges utredning framgår, att just inom denna grupp för närvarande finnes ett relativt flertal av illa eller ofullständigt utbildade sköterskor. Orsaken till att de sakkunnige icke ansett sig kunna föreslå statsbidrag till privatsköterskorna är uppenbarligen, att hittills staten icke lämnat sådana bidrag till andra än dem i offentlig tjänst anställda. Att märka är emellertid, att privatsköterskorna otvivelaktigt arbeta i det allmännas tjänst lika väl som anstalts- och distriktssköterskorna och äro lika oumbärliga för samhället som dessa. Det som i nu berörda avseende skiljer de förra från de senare är endast, att de icke äro av offentlig myndighet eller institution anställda för att utföra sitt arbete, således en rent formell, men icke betydelselös skillnad. Om man således kunde så organisera privatsköterskorna, att de blevo anställda vid en institution, tillsatt av offentlig myndighet för att av denna ställas till allmänhetens förfogande, synes det nu förefintliga rent formella skälet att utesluta dem från statsbidrag till pensionen böra falla bort. En sådan organisation skulle enligt Fullmäktiges mening kunna skapas av de nuvarande sjuksköterskebyråerna och detta skulle även ur andra synpunkter vara till fördel, vartill Fullmäktige senare återkomma.

Svårare ställer det sig självfallet med pensionsbidragen från arbetsgivaren, då denne för privatsköterskorna är allmänheten. Fullmäktige anse dock icke, att detta behöver utgöra ett absolut hinder för att även i detta avseende göra privatsköterskornas ställning jämnställd med andra sköterskors. Fullmäktige förmena, att sköterskans arbete numer i regel uppskattas så högt att allmänheten knappast skulle finna något orimligt uti, att sköterskebyråerna, på antytt sätt omorganiserade, i sina taxebestämmelser för anlåtande av deras sköterskor utöver den vanliga avgiften upptoge en liten, daglig avgift till pensionskassan, vilken avgift byråns föreståndarinna skulle behålla och på föreskrivet sätt till pensionskassan inbetala. Huru stor denna avgift behövde göras, måste naturligtvis bestämmas på grund av beräkningar, som Fullmäktige sakna material att utföra. Här må dock såsom exempel anföras, att med resp. 25, 20 och 15 öres avgift per dag behövde en sköterska arbeta resp. 200, 275 och 334 dagar för att för pensionen intjäna de 50 kronor, som arbetsgivaren skulle vara förpliktad att erlægga till övriga sköterskor. Den sjuka behövde med dessa avgifter betala per månad resp. kr. 7:50, 6:— och 4:50, således mycket obetydliga summor.

Även emot de sakkunniges förslag angående pensionens storlek måste Fullmäktige framställa stora betänkligheter. En pension på 500 (eller i lyckligaste fall 700) kr. torde få anses allt för liten. En sådan pension skulle hänvisa den uttjänta sköterskan att existera på icke fullt 42 kr. i månaden, något som särskilt med nuvarande låga penningvärde helt enkelt torde vara omöjligt utan understöd från annat håll. Fullmäktige, som naturligtvis icke kunna vara beredda att i en dylik fråga avgiva ett i detalj utarbetat förslag, vilja dock framhålla önskvärdheten av, att denna punkt underkastas förnyad prövning; pensionen måste ökas, så att en sköterska åtminstone icke skall behöva lida nöd, sedan hennes arbetskraft är slut.

Skulle denna av Fullmäktige nu föreslagna pensionering vinna statsmakternas bifall och rätten till densamma tillerkännas alla sköterskor, vilka förskaffat sig minst den av staten godkända utbildningen, skulle dessa sköterskors ekonomiska ställning så förbättras, att därigenom helt visst skulle vinnas en avsevärd garanti för, att denna utbildning också allmänt eftersträfvades.

För anstaltssköterskorna, där i regel överläkaren anställer sköterskan, torde denna garanti kunna anses fullt tillräcklig.

Om detta däremot skulle bliva fallet med privatsköterskorna, så att från denna kår avlägsnades de okunniga och out-

bildade elementen, synes däremot Fullmäktige tvivelaktigt. Här möter nämligen ett betydligt hinder för en sund utveckling i en del av de sjuksköterskebyråer, vilka enligt de sakkunniges utredning särskilt under de senaste åren tillkommit och vilka ha ett utslutande privatekonomiskt syfte. De sakkunnige betona den fara, dessa byråer kunna innebära för såväl samhället som sköterskorna själva. Det oaktat vilja de icke föreslå andra åtgärder, än att de sköterskebyråer, som så önska, på vissa villkor kunna bliva av staten godkända; i ersättning skulle sådana byråers föreståndarinnor tillerkännas rätten av statsbidrag till pension. De byråer åter, som funne med sin ekonomiska fördel mera fördelaktigt att avstå från denna förmån mot att få utöva sin verksamhet utan all kompetens och kontroll, skulle alltjämt därtill äga rättighet.

Fullmäktige kunna icke finna annat än att man i denna fråga bör kunna gå längre än de sakkunnige. Om betänkligheter möjligen kunna uppstå mot att i lag förbjuda en därtill icke kunnig att vårda sjuka, torde sväriligen dessa betänkligheter gälla för dem, vilka såsom mellanhänder vilja göra sig en ekonomisk vinst av sköterskans arbete. Fullmäktige kunna icke finna något motbudande uti, att detta i och för sig nödvändiga förmedlingsarbete genom lag regleras. Samhället har behov av ett visst antal sådana byråer, fördelade över hela landet. Var dylika byråer lämpligen böra förläggas, torde endast landets läkare ha kännedom om, varför en ansökan om att få upprätta sjuksköterskebyrå borde handläggas av Kungl. Medicinalstyrelsen efter vederbörande läkarförenings hörande. All förmedling av sjukvård borde förbjudas för andra än de byråer, vilka blivit av Kungl. Medicinalstyrelsen godkända och vilka förestodes av en av Med.-styr. tillsatt styrelse, vilken ägde att för byrån antaga lämpliga, ur godkända skolor utgångna sköterskor och för övrigt leda dess arbete efter av Medicinalstyrelsen fastställda instruktioner. Genom en sådan organisation skulle flera fördelar stå att vinna. Allmänheten skulle ha trygghet för att genom byråerna endast erhålla verkligt utbildade sköterskor, en tidsenlig organisation av den privata sjukvården över hela landet skulle bliva möjlig, genom att man finge en verklig kunskap om tillgång och behov av privatsköterskor, en offentlig kontroll över dessa sköterskors arbetsförhållanden, nu fullständigt omöjlig, skulle kunna vinnas och slutligen den nyss antydda stora fördelen med statsbidragen till pension skulle möjliggöras.

Även beträffande distriktssköterskorna torde de av de sakkunniga föreslagna åtgärderna, d. v. s. rätt för dem till pensionsbidrag på samma sätt som för alla godkända sköterskor i

offentlig tjänst, föga vara ägnade att lämna garantier för, att den såsom behöfvlig framhållna utbildningen bleve gällande såsom kompetensvillkor vid platsernas tillsättande, och deras förhoppningar, att detta så småningom skall ske på frivillighetens väg, innebär i bästa fall, att frågan ställes på en sannolikt ganska avlägsen framtid. Fullmäktige, som i detta sammanhang ånyo vilja framhålla, vilken stor betydelse det skulle ha för anordnandet av en god hälso- och sjukvård särskilt bland de fattigaste i samhället, om läkarne till sin hjälp hade en kår av väl skolade distriktssköterskor, måste beteckna det såsom beklagligt, om man skulle låta tillsvidare för dem bero vid en utbildning, som alla förklara såsom icke tillfredsställande och anse sig därför redan nu böra upptaga frågan om statsbidrag till kommuner, som i sin tjänst anställa skolade sköterskor, ehuru denna fråga ännu är under utredning av de sakkunnige. Skapandet av en för sin uppgift fullt utrustad distriktssköterskekår äger en så stor betydelse för folkhälsan i vårt land, att det väl kan betecknas såsom ett statsintresse. Då härtill kommer, att dessa sköterskor intaga en undantagsställning i så avseende, att samhället av dem måste kräva icke blott utbildning i allmän sjukvård, utan även en ganska vidlyftig specialutbildning (enl. de sakkunniges förslag av 1 års omfattning), anse sig Fullmäktige kunna ifrågasätta, att staten skulle ingripa ej blott genom att giva det pensionsbidrag, som skulle tillkomma alla godkända sköterskor, utan även genom att ekonomiskt understödja sådana distrikt, som anställt sköterskor, som hade den för distriktssköterskor nödiga specialutbildningen, i likhet med vad redan sker med sådana dispensärer, vilkas läkare och sköterskor fylla vissa kompetenskrav.

För de vid sjukhusen anställda biträdena torde, såsom de sakkunniga framhålla, inga särskilda bestämmelser angående utbildning och pension vara av nöden. Det arbete, de ha att utföra, kräver ingen skolmässig utbildning och de kvarstanna nästan aldrig så länge i tjänsten, att det kan bli tal om någon allmän pensionering. Av stor betydelse åter är för dem, som redan är framhället, att sköterskeutbildningen anordnas så, att möjlighet för de dugliga bland dem finnes att kunna genomgå sköterskeskolor och på så sätt vinna inträde i sjuksköterskekåren. Det är därför av vikt, att ett tillräckligt antal sköterskeskolor finnas, vid vilka kvinnor med blott folkskolebildning kunna vinna inträde.

Av de sakkunniges utredning framgår, att de förhållanden, under vilka sköterskorna arbeta äro varandra mycket olika med

avseende på arbetets intensitet och omfattning, alltså främst beträffande arbets- och fritid, vakningsskyldighet och semester-rätt. Otvivelaktigt synes dock vara, att de krav på sköterskornas arbetsprestation, som i nu berörda avseenden ställas, ofta äro synnerligen stora, till följd varav överansträngningar äro relativt vanliga. Den kontanta lön, som sköterskorna erhåller för detta arbete, är i övervägande flertalet fall låg.

Dessa nu berörda missförhållanden inom sköterskornas dagliga arbets- och levnadsförhållanden kunna enligt de sakkunniges mening icke avhjälpas genom lagbestämmelser med undantag dock för vakningen, vilken senare föreslås reglerad genom lag. I andra avseenden anse de sakkunnige, att behöfelig rättelse kan vinnas endast genom att de, som hava sig ledningen av sköterskearbetet anförtrott, med förståelse och god vilja tänka på att så anordna arbetet, att överansträngning mest möjligt undvikas. Det enda regulativ, som de sakkunnige här funnit lämplig förorda, består uti vissa åtgärder i syfte att möjliggöra en offentlig kontroll över sköterskornas arbets- och avlöningsförmåner.

Fullmäktige dela de sakkunniges mening, att det är fullständigt omöjligt, att genom lagbestämmelser reglera det dagliga arbetet inom sjukvården i syfte att undvika överansträngningar. Detta torde gälla för alla grenar av sjukvårdsarbete. Om en sköterska på ett sjukhus har ett under normala förhållanden fullt rimligt antal sjuka under sin vård och till sin hjälp har tillräckligt med biträden, måste det hända, att detta vanligen väl avpassade arbete ibland blir för ansträngande, därför att dessa sjuka plötsligt under en tid kräva mycket mer vård än vanligt. Intet sjukhus kan för sådana tillfällen alltid äga kvalificerade reservkrafter i beredskap och dessutom äro svårt sjuka ej betjänta med ett sådant anordnande. Om en sköterska har ett beträffande arbetskraven i och för sig väl avpassat distrikt måste det av och till hända, att sjukligheten därinom, t. ex. genom en epidemi, hastigt så tilltager, att hennes arbetsdag blir mycket längre än normalt. Hennes läkare-förman må vara aldrig så human, han kan dock ej förhindra detta. Inom den privata familjevården slutligen bli nu avhandlade missförhållanden än omöjligare att helt förhindra. Alla, som ägna sig åt sjukvård, det må vara såsom läkare eller sköterskor, måste låta sin arbetsdag begränsas endast av de sjukas behov av vård just den dagen och detta kan aldrig så förutses, att sjukvårdspersonalen kan för sig göra anspråk på vissa förutbestämda och oeftergivligt fastställda arbetstimmar och fritider.

Sedan Fullmäktige tagit del av de sakkunniges förslag till lagbestämmelser angående vakningen, känna sig Fullmäktige

icke övertygade, att ett reglerande genom lag låter sig göra ens beträffande densamma. De sakkunniges förslag gäller uteslutande anstaltsvården och här föreslås de i huvudsak, att ingen får åläggas vakning mer än 7 nätter i sträck och att efter vakt natt skall omedelbart följa minst 11 timmars full fritid. Från dessa bestämmelser undantagas dock sjukhus under 30 sängar, där om vakningen blott stadgas, att den skall fördelas på minst 2 vid anstalten anställda personer. Dessutom äger Medicinalstyrelsen allmän fullmakt att bevilja dispens. Efterföljes icke denna lag kan läkaren dömas till böter av högst 200 kr. Privatsköterskorna, bland vilka särskilt svåra missförhållanden i detta avseende råda, och distriktssköterskorna undantages således helt. De av anstaltssköterskorna, som enligt utredningen äro mest utsatta för överansträngning, nämligen de vid sjukstugor och övriga småanstalter, bli dessutom undantagna från det huvudsakliga lagskyddet. Då således så litet skulle kunna vinnas genom den föreslagna lagstiftningen, synes det Fullmäktige mycket tvivelaktigt, om en sådan för närvarande kan anses påkallad. Skulle en dylik lag dock komma till stånd vill Fullmäktige såsom sin mening framhålla, att bestämmelsen att ingen får vaka mer än 7 nätter i sträck (§ 1 mom. 1 avd. 1) icke är lycklig. Särskilt å större sjukvårdsinrättningar torde man allt mer ha övergått till systemet med särskilda nattsköterskor, som vaka c:a 4 veckor i sträck och under denna tid äro helt fria från dagarbete, och denna anordning har befunnits fördelaktig. Bestämmelsen att vakningen vid mindre anstalter skall fördelas på minst två vid anstalten anställda personer, torde för sjukstugors vidkommande ofta vara praktiskt utförbar. Till sist vilja Fullmäktige framhålla att för privatsköterskorna torde garantier mot ett överdrivet vakande kunna vinnas genom att sjukvårdsbyråerna i sina instruktioner ålades att övervaka detta.

Beträffande sköterskornas löneförmåner instämna Fullmäktige med de sakkunnige, att förefintliga missförhållanden svårligen låta sig genom lag avhjälpas, då sjukvården i huvudsak bekostas av landsting och kommuner. Ett undantag i detta avseende skulle kunna göras för distriktssköterskorna, om staten i enlighet med Fullmäktiges förslag beslöte sig att ge bidrag åt kommunen för anställandet av sådana sköterskor. I sådant fall torde staten kunna i lag stadga viss rimlig minimilön.

Beträffande semesterrätten slutligen anse Fullmäktige att ett reglerande genom lagbestämmelser skulle kunna ifrågasättas. Här möta inga av de svårigheter, som göra sig gällande vid reglerandet av tider under pågående arbete. Betydelsen för

sköterskans hälsa och uthållighet av en ej för knapp semester torde kunna sägas vara ofantlig.

Om Fullmäktige sålunda, med nyss nämnda undantag, måste ställa sig mycket tvivlande inför försök att genom lagbestämmelser förbättra sköterskornas dagliga arbetsförhållanden och t. o. m. förmena, att dessa icke på något sätt kunna så regleras, att tillfälliga överansträngningar kunna helt undvikas, vilja Fullmäktige å andra sidan kraftigt framhålla, såväl att en klok och omtänksam ledning av sköterskans arbete kan så anordna detta, att sådana oundvikliga överansträngningar icke förorsaka verkligt men, som att en sådan ledning dessvärre icke alltid finnes. Under sådana förhållanden är det klart att man måste söka efter annat regulativ. I detta syfte föreslå de sakkunnige, att sjukhus- och sjukvårdsstyrelser, som äro skyldiga att avge årsberättelser till Medicinalstyrelsen, skulle åläggas att i dessa utförligare än nu sker meddela uppgifter om dem underlydande personals löne- och arbetsförhållanden. Härigenom skulle full offentlighet och därmed möjlighet att utöva kontroll bliva införd. De av staten godkända sköterskebyråerna och sköterskeskolorna skulle dessutom stå under Medicinalstyrelsens inspektion, vilken till sin hjälp i detta avseende skulle ha en inspektris. Fullmäktige instämna i dessa de sakkunniges förslag.

Beträffande vården av könssjuka män ha de sakkunnige uttalat sig för, att denna skulle omhänderhavas av manliga vårdare i st. f. såsom nu av sköterskor. Fullmäktige anse detta förslag olyckligt och förmena, att detta skulle innebära ett tillbakagående. Skolade sköterskor äro för denna gren av sjukvård lika nödvändiga som för andra. På åtskilliga mindre lasasett vore ett dylikt särskiljande dessutom ej praktiskt utförbart.

Allt det nu om sköterskornas arbetsförhållanden sagda gäller naturligtvis i huvudsak även för sköterskebiträden och elever och Fullmäktige ha därför inga särskilda synpunkter beträffande dem att framställa.

Ett stort antal av de anmärkningar, som Fullmäktige ansett sig böra framställa mot de sakkunniges förslag, skulle, om de vinna avseende, kräva ändringar i de avgivna förslagen till författningar. Under sådant förhållande anse Fullmäktige en allmän omarbetning av dessa förslag nödvändig och ingår därför nu icke på en detaljgranskning. Ett par anmärkningar önska Fullmäktige dock göra.

I § 17 av författningen angående vissa åtgärder o. s. v. (sid. 244) föreslå de sakkunnige införandet av straffpåföljd för

sköterska, som gjort sig skyldig till »grov försumlighet vid utöandet av sjukvård» eller som »brister i passande och anständigt uppförande mot överordnad, kamrat, läkare eller patient» eller »eljest vanvårdar sitt anseende», en princip, som Fullmäktige finna fullt riktig, då staten nu i flera avseenden föreslås skola ingripa reglerande av sjuksköterskeyrket. Däremot kunna Fullmäktige icke annat än finna det enda föreslagna straffet, förlust av rätten att bära förr omtalade emblemer, synnerligen litet lyckligt, och föreslå att denna paragraf helt omarbetas med ledning av motsvarande bestämmelser i lagen om behörighet att utöva läkarkonsten och barnmorskereglementet.

I överensstämmelse med vad redan förut framhållits kunna Fullmäktige icke finna frågan om sköterskornas »utmärksetecken» vara av den betydelse, att den bör bli föremål för en särskild lag.

Förslaget till ändring av § 1 i olycksfallsförsäkringslagen, varigenom såsom olycksfall i arbetet skulle anses »jämväl smittosam sjukdom, som ådragits i sjukvårdsarbetet» torde komma att giva upphov till många tvister, spec. med avseende på tuberkulos, om den erhåller sin nuvarande formulering. Antingen bör i lagen preciseras, vilka smittosamma sjukdomar som avses (t. ex. de i epidemistadgan omnämnda jämte könssjukdomarna), eller ock bör hela denna fråga ordnas genom allmän sjukförsäkring av sköterskorna.

I förslaget till pensionsrätt (sid. 254) slutligen täcka titel och innehåll icke varandra. Titeln talar blott om anstaltssköterskor; innehållet om alla i allmän tjänst anställda sköterskor.

Reservationer.

Då jag är av den uppfattningen, att missförhållanden beträffande sköterskornas arbetsförhållanden, vilka kunna utan men för arbetet avhjälpas, förekomma även vid sjukvårdsanstalterna och i distriktssjukvården anser jag, att den av de sakkunnige och av Fullmäktige föreslagna inspektrisen, vilken skall biträda Medicinalstyrelsen vid inspektionen av sköterskeskolorna och sköterskebyråerna, bör äga att inspektera sköterskornas arbetsförhållanden jämväl vid sjukvårdsanstalterna och i kommunernas distrikt.

Hj. Forssner.

Då det yttrande över »Betänkande angående den kvinnliga sjukvårdspersonalens utbildning och arbetsförhållanden», vilket den 14 innevarande oktober avgivits av Allmänna Svenska Läkarföreningens Fullmäktige, i vissa delar icke kan av mig gillas, får jag härmed anföra min avvikande mening. Vad först

och främst beträffar åsikten, att staten skulle godkänna blott ett slag av sköterskeskolor och att för godkännande av dessa endast en ettårig utbildningskurs skulle vara tillräcklig, finner jag den icke vara väl grundad. På grund av den bristande tillgången på skolade sjuksköterskor — vilken för närvarande ej kan fyllas av sköterskor med tvåårig eller ändå längre tids utbildning — synes det vara nödvändigt att godkänna sköterskeskolor med även en ettårig teoretisk-praktisk utbildning. Men erfarenheten har visat, att denna ej är tillräcklig i allmänhet att ge eleverna den grundliga skolning och undervisning i allmän sjukvård, som är nödvändig, helst som många omständigheter medverka till, att dessa ettåriga skolors alumner till stor del hava en ganska bristfällig underbyggnad av blott folkskoleundervisning. Detta missförhållande erkännes ock av sköterskorna själva och helt spontant har därför utvecklingen gått i den riktningen, att en hel del sköterskeskolor, vilka börjat med ettåriga kurser utvecklats och ombildats till tvåårig undervisning så, att de övergått till tvååriga. Enligt mitt förmenande är detta en rörelse, som är allt beröm värd och som även från statens sida är förtjänt av uppmuntran, helst när inga olägenheter härav genom statens godkännande av olika skolor kunna upptäckas. Den av Fullmäktige uttalade åsikten, att ett statens godkännande av skolor med olika lång utbildningstid skulle bidra till uppdelning av sköterskorna i skilda kast med olika anspråk och ge anledning till avund och osund konkurrens, är enligt mitt förmenande ej fotad på verkliga skäl och för övrigt kan en viss konkurrens mellan de olika skolorna ha en viss nytta, med sig utan att urarta till en osund. Ett statens godkännande av skolor med även tvåårig utbildning skulle verka som en sporre till ökat arbete och kraftig utveckling för de ettåriga och påskynda den redan nu pågående rörelsen för övergången av ettåriga skolor till tvååriga, under det man kan befara att ett fastslående av staten, att en ettårig utbildning i allmän sjukvård är tillräcklig, skulle kunna verka som en hämsko på sköterskeundervisningen i stället för att det även i statens intresse naturligtvis ligger att få denna så fullständig och god, som är inom rimliga tidsgränser möjligt.

Jag anser alltså att de sakkunniges förslag beträffande godkännande av sköterskeskolor är avgjort att föredraga framför Fullmäktiges.

Fullmäktiges förslag att i samband med nu föreliggande frågor upptaga även barmorskornas utbildning, så att eventuellt även dessa skulle genomgå först en godkänd sköterskeskola och sedan erhålla sin specialutbildning kan jag icke godkänna. Barnmorskorna hava sitt särskilda specialfält att arbeta på och

man kan befara, att de, om de dessutom skulle genomgå en särskild sjukvårdskurs, skulle få ändå större benägenhet än de nu ha, att utvidga sin verksamhet utom sitt speciella område. Att de så göra, kan ju ha sin förklaring däruti, att i stora delar av vårt land kvinnor med någon som helst kännedom om sjukvård ännu saknas, men med den kraftiga utveckling, som anställandet av distriktssköterskor vunnit, torde den tid ej vara avlägsen, då barnmorskornas sysslande med sjukvård i allmänhet kan bli effektivt förhindrad.

Fullmäktige ha ställt sig alldeles avvisande mot förslaget att tillerkänna sköterskor, som genomgått godkända skolor, rätten att bära vissa i lag skyddade emblemer. Det är visserligen sant, att denna fråga åtminstone för läkarne har ringa betydelse, men det är ej så för sköterskorna, och det synes mig obilligt att ej tillmötesgå deras önskningar i denna fråga. Även för den stora allmänheten är det väl ej alldeles betydelselöst att genast vid första anblicken kunna skilja en utbildad sjuksköterska från alla nu befintliga snyltgäster på deras arbetsfält. Man behöver ju endast hänvisa till röda korssystrarnes kårmarke, för att finna, att dylika emblemer eller så att säga uniformer kunna effektivt tillskapas. Vad slutligen frågan om sjuksköterskornas pensionering angår är jag fullt ense med Fullmäktige i deras önskemål, att dels pensionerna borde höjas och dels att även privatsköterskorna skulle kunna bli delaktiga av pensionsförmånen. Om möjligheten att realisera dessa önskemål har jag däremot mycket små förhoppningar, då pensionsavgifternas storlek i händelse pensionerna skulle höjas och möjligheten att få statsbidrag till privatsköterskorna äro hinder, som jag betraktar som oövervinneliga.

Beträffande sköterskornas arbetsförhållanden äro Fullmäktige ej benägna att godkänna ens det blygsamma förslag varmed sakkunnige framkommit, nämligen beträffande vakningen. För min del anser jag dock att ett försök till reglering av sköterskornas arbetsförhållanden i den riktning sakkunnige föreslagit är av behovet påkallad och bör göras. Huruvida någon ytterligare lagstiftning beträffande arbetsförhållandena kan ifrågakomma, får framtiden utvisa. Det är här frågan om en reglering genom statens ingripande på alldeles nya områden och stor varsamhet med lagstiftning är ju då av nöden. Erfarenheten får sedan visa, om anledning finnes att göra ändringar eller tillägg till de föreskrifter, som redan nu kunna göras.

H. Græve.

Även om jag tillfulto instämmer i slutklämman av styrelsens förslag till yttrande, som nu antagits av Fullmäktige, att de i föreliggande betänkande framställda förslagen till författningar m. m. kräva en fullständig omarbetning, är det dock flera punkter, som jag anser böra påpekas utöver vad i yttrandet är fallet.

Det av kommitterade samlade materialet synes mig väl kunna ha lämnat stoff till ett ordentligt sjuksköterskereglemente, vari såväl sköterskornas rättigheter som skyldigheter framhållits. Bland de senare måste i första hand sköterskornas tystlåtenhetsplikt och lydnadsplikt i förhållande till läkare anföras, och bland rättigheten, som sjuksköterskor utom dem, som i Fullmäktiges yttrande påpekats, med fog borde fordra, böra framhållas: rätt till fri bostad och kost av den kommun eller korporation, som anställer sköterska, rätt till semester, rätt till sjuk- och olycksfallsförsäkring, stadgande om uppsägningstid.

Det av kommitterade framställda förslaget, att i årsberättelser från sjukhus skulle intagas uppgift om den kvinnliga sjukvårdspersonalens arbetsförhållanden m. m. torde vara fullständigt ineffektivt för att förekomma överansträngning av personalen, bättre är, att anordna särskild inspektion, vilket är en absolut nödvändighet för distriktssköterskornas vidkommande.

Den ytterst snäva definitionen på vakning i § 1 mom. 1 p. 1 i »förslag till lag angående vissa bestämmelser rörande kvinnlig sjukvårdspersonals tjänstgöringsförhållanden» bör fullständigt ändras, då den annars kan leda till rent av absurda förhållanden.

Den i samma förslag till lag upptagna gränsen för sjukvårdsinrättningar vid 30 sängar, synes mig lämpligen ändras till 24 sängar, som är gränsvärdet mellan lasarett och sjukstuga.

Ingolf Lönnberg.